

**SVM 2003006, Gartnerhaven, Skælskør. Matr.nr. 8d Hesselby By,
Eggeslevmagle sogn. Stednr. 040402. KUAS j.nr. O.935/03.**

**Beretning for Gartnerhaven, Skælskør.
Diverse bopladsspor i form af kogestensgruber, gruber samt få
stolpehuller fra oldtiden.
Udgravningsleder Jonas Christensen. Udgravning foretaget
19.06.2003-24.06.2003.**

Indholdsfortegnelse

Abstract.....	1
Undersøgelsens forhistorie	2
Administrative data.....	2
Øvrige data	2
Topografi, terræn og undergrund.....	3
Målesystem.....	3
Horisontalt.....	3
Vertikalt.....	3
Udgravningsmetode.....	4
Undersøgelsens resultater	4
Fremtidigt arbejde.....	5
Anlægsliste	6
Fundliste	8
Tegningsliste.....	8
Fotoliste	8
Liste over måledata.....	9
Bilag 1: Udsnit af 4 cm kort.	10
Bilag 2: Oversigtskort.....	11
Bilag 3: Oversigt med anlægsnumre i nordvestlige del af undersøgt område.	

Abstract

Forud for anlæggelsen af et boligområde i udkanten af Skælskør, på den østlige side af Skælskør Nor, blev der foretaget en arkæologisk forundersøgelse. Der kunne konstateres anlæg af oldtidskarakter, i form af stolpehuller, gruber og kogestensgruber, men der kunne ikke erkendes noget form for system i anlæggene og der blev ikke gjort daterende fund.

Undersøgelsens forhistorie

Forud for anlæggelsen af et boligområde i udkanten af Skælskør, på den østlige side af Skælskør Nor, blev der foretaget en arkæologisk forundersøgelse.

Den arkivalske kontrol viste at der syd og nord for området er registreret dels bevarede gravhøje og dels tomter af storstensgrave, heriblandt en betegnet som ”den hidtil størst kendte på Sjælland”. Den sidstnævnte ligger nord for området. Desuden er der nord for området fundet en jernudvindingsovn fra førromersk jernalder, samt et antal gruber og koge-gruber med keramikmateriale fra førromersk jernalder per. III i forbindelse med nedlægning af naturgasledning.

På grund af nærheden til noret og tilstedeværelsen af de nærliggende fund var der grund til at tro, at der også på det berørte areal kunne være betydelige, ikke synlige spor af forhistoriske anlæg.

Sydvestsjællands Museum foretog derfor en arkæologisk forundersøgelse for at afklare omfang og videnskabelig kvalitet af eventuelle bevarede kulturspor. Denne beretning dækker forundersøgelsen, samt registreringen af de fundne anlægsspor.

Administrative data

Sydvestsjællands Museum stod for undersøgelsen og al original-dokumentation samt fund opbevares på museet.

Sagsgang:

<i>Dato</i>	<i>Hændelsesforløb</i>
21. februar 2003	Modtaget anmodning om udtalelse og budget for forundersøgelse fra landinspektørfirma.
24. februar 2003	Udarbejdet budget m.v., sendt til KUAS til godkendelse og orienteret landinsp.-firma pr. brev.
28. februar 2003	Modtaget godkendelse af budget
3. marts 2003	Til hurtig orientering pdf af udtalelse til post@landplan.dk
3. marts 2003	Sendt budget og kopi af godkendelsen til bygherre
19. marts 2003	OK fra bygherre. Undersøgelse mellem 1. maj og 1. aug. 2003. Landmåler og maskine evt. fra Bonefeldt&Bystrup jf. svarskrivelse af 18. marts.
8. april 2003	Meddelelse fra Bonefeldt&Bystrup om entreprenør på arbejdet
27. maj 2003	Brev fra Bonefeldt&Bystrup vedr. entreprenør på opgaven (Aarup Entreprenørforretning v./Mogens Nygaard, Kirkegade 26, 5560 Aarup tlf. 64431940) og forespørgsel om tidspunkt for unders.
10. juni 2003	Mail til Bonefeld & Bystrup vedr. start 17-06-2003 m.m.
11. juni 2003	Svar fra B&B med opl. og "klar" - gensvar pr. mail.
17. juni 2003	Mail til B&B vedr. landmåling man. 23-06.
19. juni 2003	Forundersøgelse startet indtil - afsluttet tir. 24-06-2003. Lehne og Jonas Christensen.

Øvrige data

Forundersøgelsen blev påbegyndt torsdag d. 19 juni 2003 og afsluttet tirsdag d. 24 juni 2003.

Deltagere i udgravningen var Udgravningsleder Stud.Mag. Jonas Christensen og Stud.Mag. Lehne Mailund Christensen, begge deltog i udarbejdelsen af beretningen. Ansvarlig leder var Hugo H. Sørensen, Sydvestsjællands Museum.

Afrømning af muld blev foretaget med en stor gravemaskine, udstyret med en afretningsskovl på 2,20 meters bredde.

Vejret i undersøgelses-perioden var forholdsvis blæsende og regnfuldt. Det betød at lerjorden blev temmelig fedtet, men det regnede ikke så meget at afmærkede anlæg forsvandt.

Topografi, terræn og undergrund

Arealet ligger på et forholdsvis fladt terræn, der falder jævnt mod nord og mod Skælskør Nor vest for arealet (se Bilag 1: Udsnit af 4 cm kort 1421 I SV). Lige nord for området løber et mindre vandløb ud i Noret, og nord for åen stiger terrænet igen.

Området har tidligere været dyrket, og dele har været anvendt i forbindelse med et gartneri. På midten af området ligger et hus med tilhørende drivhus (gartneriet). Selve arealet var overvejende fladt, men let faldende mod nord. Det højere terræn i sydenden fortsætter som en ganske svag aflang højning på midten af arealet (d.v.s. langs vestsiden af huset og ved Grøft 3).

Undergrunden bestod af gulbrunt fedtet ler. Dog var der gråhvidt kridtholdigt ler i nord-enden af Grøft 6 og 7, og sand i nord-enden af Grøft 4 og 5. På midten af Grøft 7 fandtes et tidligere vådbundsområde, med tørveagtig fyld i bunden.

Muldykkelsen var generelt 30 cm. Dog var der op til 50 cm muld på nogle dele af arealet, og helt op til 120 cm muld i lavningen ved Grøft 7.

Målesystem

Horisontalt

Der blev ved hjælp af landmålerstokke og målebånd udlagt en lige linie gennem hver grøft. I grøfternes ender, samt for hver 40 meter, blev der opsat et målepunkt (nummereret fortløbende, P1-P44).

Målepunkterne blev indmålt af en landmåler med GPS i forhold til landskoordinater (System 34, Sjælland).

Der syntes ikke at være større fejlfavigelser i selve målesystemet, men ved digitaliseringen blev det opdaget at der var forskel på de millimeter-ark som planerne blev tegnet på. Der var en afvigelse på 1 mm for hver 40 cm, hvilket svarer til 10 cm for hver 40 meter.

Vertikalt

Der blev ikke taget nivellementer, men da målepunkterne er indmålt med GPS er det muligt at få en omtrentlig oversigt over højden i forhold til DNN.

Udgravningsmetode

Med en gravemaskine blev mulden afrømmet ned til undergrundens overflade i en række søgegrøfter. Grøfterne blev udlagt med ca. 20 fra midte til midte, og følgende arealets orientering (d.v.s. NNØ-SSV). Grøft 3 blev udvidet til et lille felt, da der fremkom stolpehuller som kunne være del af en konstruktion. Grøft 15 blev lagt mellem Grøft 2 og 3, da der her var den tætteste koncentration af anlæg. Under afrømningen blev alle anlæg afrenset med skovl og markeret i fladen.

En del af Grøft 7 viste sig at være en tidligere lavning. I den nordlige del af lavningen afgravedes det tykke muldlag ned til et sortbrunt tørvelag, som lå lige over undergrunden.

Der blev ikke trukket grøfter i nærheden af bebyggelsens område, idet huset stadig var beboet.

Samtidig med prøvegravningen blev der udlagt målepunkter til registrering af søgegrøfterne.

Under den efterfølgende registrering blev alle søgegrøfterne opmålt og tegnet i 1:100 (T1-T6), ved hjælp af målebånd og tommestok.

Der var ikke tid til at snitte de fleste anlæg, så det blev prioriteret at undersøge anlæggene omkring koncentrationen i Grøft 3, heriblandt de få stolpehuller, nogle kogestensgruber samt enkelte gruber (A1-A23). Disse anlæg blev snittet med skovl og beskrevet i Gravebogen (se Anlægsliste). Alle kogestensgruber blev markeret på plantegningerne.

Der blev kun gjort fund i lavningen i Grøft 7 (fortrinsvis knogler, X1-X7) samt et enkelt løsfund (X8) (se Fundliste, fundene er markeret på original-planerne). Alle fund blev nummereret og hjemtaget til museet.

Der blev taget fotos af grøfterne, af udvalgte anlæg samt af lag i lavningen (se Fotoliste).

Alle tegninger er scannet og overtegnet med MapInfo prof.ver. 7.0.

Undersøgelsens resultater

Der blev gravet 15 søgegrøfter af varierende længde, i alt 1.116,2 meter grøfter med et samlet areal på 2.524 m². Områdets areal var på ca. 33.000 m², hvilket svarer til at forundersøgelsen havde en dækningsgrad på 7,65 %, men hele den midterste del af arealet kunne slet ikke prøvegraves på grund af den eksisterende bebyggelse.

Der blev registreret 23 anlæg i form af stolpehuller, gruber og kogestensgruber (se Anlægsliste), men herudover kunne der erkendes 48 gruber, 19 kogestensgruber og 3 stolpehuller som ikke er snittet og beskrevet. Nogle af disse havde oldtidskarakter, mens andre godt kunne være fra historisk tid.

Ingen af de forhistoriske anlæg indeholdt fund, og kan således ikke dateres nærmere indenfor oldtiden.

De fleste anlæg af oldtidskarakter og de fleste stolpehuller blev fundet i området omkring Grøft 3, men der kunne ikke konstateres nogen form for system i anlæggene selvom søgegrøft 3 blev udvidet og der blev udlagt en ekstra grøft (Grøft 15). Anlægskoncentrationen lå på en svag

forhøjning i terrænet og de fleste kogestensgruber lå i udkanten af koncentrationen. Stolpehullerne var dog generelt ikke mere end 5-10 cm dybe, hvilket kunne tyde på at mange mindre stolpehuller er pløjet væk. Der kan altså godt være tale om resterne af en nedpløjet boplads, som har fortsat ind under den nuværende bebyggelse midt på arealet. I nordlig retning falder terrænet ned mod et vandløb, så det er ikke sandsynligt at finde flere anlæg i den retning. Hvis de erkendte oldtidsspor har nogen sammenhæng med andre anlæg, har de formentlig ligget under den omgivende bebyggelse. Det er altså ikke sandsynligt at yderligere udgravninger vil kunne tilvejebringe flere oplysninger.

Lavningen indeholdt kulturspor i form af trækul og knogler, fundet i det nederste sortbrune tørvelag, men der blev ikke gjort daterende fund. Knoglerne stammer fortrinsvis fra større dyr (hest/ko) og var temmelig velbevarede.

På hele området blev der konstateret nedgravede drænrør. Især på den sydlige, højeste del var der moderne forstyrrelser, i form af nedgravede vandrør, formentlig nedlagt i forbindelse med gartneriet. Det betød at hele den sydlige del (Grøft 8-14) var så forstyrret at det var umuligt at erkende oldtidsspor.

Anlægssporene havde altså ikke en karakter som gjorde at det ansås for nødvendigt at foretage yderligere udgravninger, og museet anser derfor sagen for afsluttet.

Fremtidigt arbejde

Arealet er omgivet af bebyggelse mod vest, syd og øst, mens terrænet falder ned mod et vandløb mod nord. Det er altså ikke muligt at udvide i nogle retninger.

Sydvestsjælland Museum 5 juli 2003

Jonas Christensen
Stud.Mag.

Anlægsliste

Anlæg Tegn. Grøft Type

A1 T 3 Grube.

Aflang grube med rundet bund. Snittet N/V-S/Ø, set fra S/V. Tværmål: 100 cm, Dybde: 42 cm. Fyld af brungråt, humøst, let sandet ler med ildskørnede sten. I bunden parti af lyst brungråt, sandet ler med ildskørnede sten. Skitse i Gravebog.

A2 T2 3 Stolpehul/lille grube.

Stolpehul/lille grube med lodrette sider og fladt afrundet bund. Snittet Ø-V, set fra S. Diameter: 54 cm, Dybde: max 13 cm. Fyld af brungråt, humøst, let sandet ler.

A3 T2 3 Stolpehul.

Stolpehul med lodrette sider og flad bund. Snittet Ø-V, set fra S. Diameter: 35 cm, Dybde: 9 cm. Fyld af brungråt, let humøst, let sandet ler med trækulsnister.

A4 T2 3 Stolpehul.

Stolpehul med lodrette sider og flad bund. Snittet Ø-V, set fra S. Diameter: 36 cm, Dybde: 5 cm. Fyld af brungråt, let humøst, let sandet ler med trækulsnister.

A5 T2 3 Stolpehul.

Stolpehul med lodrette sider og flad bund. Snittet Ø-V, set fra S. Diameter: 41 cm, Dybde: 9 cm. Fyld af mørkt brungråt, let humøst, let sandet ler med trækulsnister og spættet med undergrund.

A6 T2 3 Stolpehul.

Stolpehul med lodrette sider og flad bund. Snittet Ø-V, set fra S. Diameter: 42 cm, Dybde: 7 cm. Fyld af mørkt brungråt, let humøst, let sandet ler spættet med trækulsnister.

A7 T2 3 Stolpehul.

Stolpehul med skrå sider og flad bund. Snittet Ø-V, set fra S. Diameter: 41 cm, Dybde: 8 cm. Fyld af brungråt, humøst, sandet ler med partier af trækul og ildskørnede sten. Skitse i Gravebog.

A8 T2 3 Stolpehul.

Stolpehul med lodrette sider og flad bund. Snittet Ø-V, set fra S. Diameter: 32 cm, Dybde: 5 cm. Fyld af lyst brungråt, let sandet ler med trækulsnister.

A9 T2 3 Kogestensgrube.

Cirkulær kogestensgrube med skrå sider og rundet bund. Snittet Ø-V, set fra S. Diameter: 75 cm, Dybde: 25 cm. Fyld af sortbrunt, humøst, sandet ler med partier af trækul og ildskørnede sten. Skitse i Gravebog.

A10 T 3 Grube.

Aflang grube med ujævn rundet bund. Snittet S/V-N/Ø, set fra S/Ø. Tværmål: 85 cm, Dybde: max 19 cm. Fyld af mørkt brungråt, humøst, let sandet ler med trækulsnister.

A11 T2 3 Stolpehul.

Stolpehul med sten, let skrå sider og flad bund. Snittet N-S, set fra Ø. Diameter: 35 cm, Dybde: 12 cm. Fyld af mørkt brungråt, let sandet ler med trækulsnister og ildskørnede sten. Skitse i Gravebog.

A12 T2 3 Stolpehul.

Stolpehul med skrå sider og flad bund. Snittet Ø-V, set fra S. Diameter: 44 cm, Dybde: 6 cm. Fyld af mørkt brungråt, let sandet ler med trækulsnister.

Anlæg Tegn. Grøft Type

A13 T6 15 Kogestensgrube.

Cirkulær kogestensgrube med skrå sider og fladt afrundet bund. Snittet N-S, set fra Ø. Diameter: 98 cm, Dybde: 27 cm. Fyld af sortgråt, humøst, let sandet ler med partier af trækul og ildskørnede sten. I bunden parti af mørkt brungråt humøst let sandet ler med trækulsnister og ildskørnede sten. Skitse i Gravebog.

A14 T6 15 Kogestensgrube.

Cirkulær kogestensgrube med skrå sider og rundet bund. Snittet N-S, set fra Ø. Diameter: 89 cm, Dybde: max 40 cm. Fyld af gråbrunt, humøst, sandet ler med mange ildskørnede sten (særligt i bunden) og små pletter af trækul.

A15 T6 15 Stolpehul/lille grube.

Stolpehul/lille grube med rundet bund. Snittet N-S, set fra Ø. Diameter: 52 cm, Dybde: max 16 cm. Fyld af mørkt gråbrunt, humøst, let sandet ler med trækulsnister og ildskørnede sten.

A16 T6 15 Stolpehul ?

Stolpehul med lodrette sider og flad bund. Snittet N-S, set fra Ø. Diameter: 30 cm, Dybde: 20 cm. Fyld af brungråt, let humøst, let sandet ler med trækul og ildskørnede sten. Skitse i Gravebog.

A17 T6 15 Kogestensgrube.

Cirkulær kogestensgrube med skrå sider og rundet bund. Snittet N-S, set fra Ø. Diameter: 107 cm, Dybde: max 49 cm. Fyld af mørkt brungråt, humøst, let sandet ler med mange ildskørnede sten (tæt pakket i bunden).

A18 T6 15 Grube.

Cirkulær grube med skrå sider og rundet bund. Snittet N-S, set fra Ø. Diameter: 71 cm, Dybde: 18 cm. Fyld af brungråt, let humøst, sandet ler med enkelte trækulspletter.

A19 T3 4 Kogestensgrube.

Cirkulær kogestensgrube med lodrette sider og spids bund. Snittet N-S, set fra Ø. Diameter: 62 cm, Dybde: 58 cm. Fyld af brungråt, humøst, let sandet ler med partier af trækul og ildskørnede sten (tæt pakket i bunden).

A20 T3 5 Kogestensgrube.

Cirkulær kogestensgrube med skrå sider og rundet bund. Snittet N-S, set fra Ø. Diameter: 74 cm, Dybde: 12 cm. Fyld af sort, humøst, let sandet ler med meget trækul og meget ildskørnede sten.

A21 T3 5 Kogestensgrube.

Cirkulær kogestensgrube med skrå sider og fladt afrundet bund. Snittet N-S, set fra Ø. Diameter: 76 cm, Dybde: 18 cm. Fyld af sortbrunt, humøst, let sandet ler med meget trækul og meget ildskørnede sten.

A22 T3 5 Kogestensgrube.

Cirkulær kogestensgrube med skrå sider og fladt afrundet bund. Snittet N-S, set fra Ø. Diameter: 109 cm, Dybde: 10 cm. Fyld af sort, humøst, sand med meget trækul og meget ildskørnede sten. (Undergrunden er sand). Skitse i Gravebog.

A23 T3 5 Kogestensgrube.

Cirkulær kogestensgrube med let skrå sider og fladt afrundet bund. Snittet N-S, set fra Ø. Diameter: 130 cm, Dybde: 19 cm. Fyld af sort, humøst, sand med meget trækul og meget ildskørnede sten. (Undergrunden er sand). Skitse i Gravebog.

Fundliste

x-nr.	grøft	genstand	beskrivelse
X 1	7	afslag	1 flintafslag
X 2	7	knogle	1 fragmenteret ende af lårben fra større husdyr (ko eller hest). 5 cm hvor den er smallest.
X 3	7	knogle	1 midterparti af større lemmeknogle fra større husdyr (ko eller hest). 4 cm hvor den er smallest.
X 4	7	knogle	1 mindre lemmeknogle (forben?) fra større husdyr (ko eller hest). 2,8 cm hvor den er smallest.
X 5	7	kongle	1 fodknogle fra større husdyr (ko eller hest). Ca. 3 cm.
X 6	7	knogle	1 underbensknogle fra mindre dyr (får eller hjort) 1,2 cm.
X 7	7	knogler	div. knoglefragmenter og en tand. Alle fra større husdyr (ko eller hest). Heriblandt en rørknogle på 2,5 cm hvor den er smallest.
X 8	løsfund	afslag	1 flintafslag (løsfund)

Tegningsliste

T-nr.	Type	Skala	Initialer
T1	fladetegning, grønft 1 og 2: P1-P4 og P5-P8	1:100	LMC
T2	fladetegning, grønft 3: P9-P12	1:100	LMC
T3	fladetegning, grønft 4, 5 og 6: P13-P15, P16-P18 og P19-P21	1:100	LMC
T4	fladetegning, grønft 7: P22-P27	1:100	JC
T5	fladetegning, grønft 8-13: P28-P39	1:100	JC
T6	fladetegning, grønft 14 og 15: P40-P41 og P42-P44	1:100	JC

Fotoliste

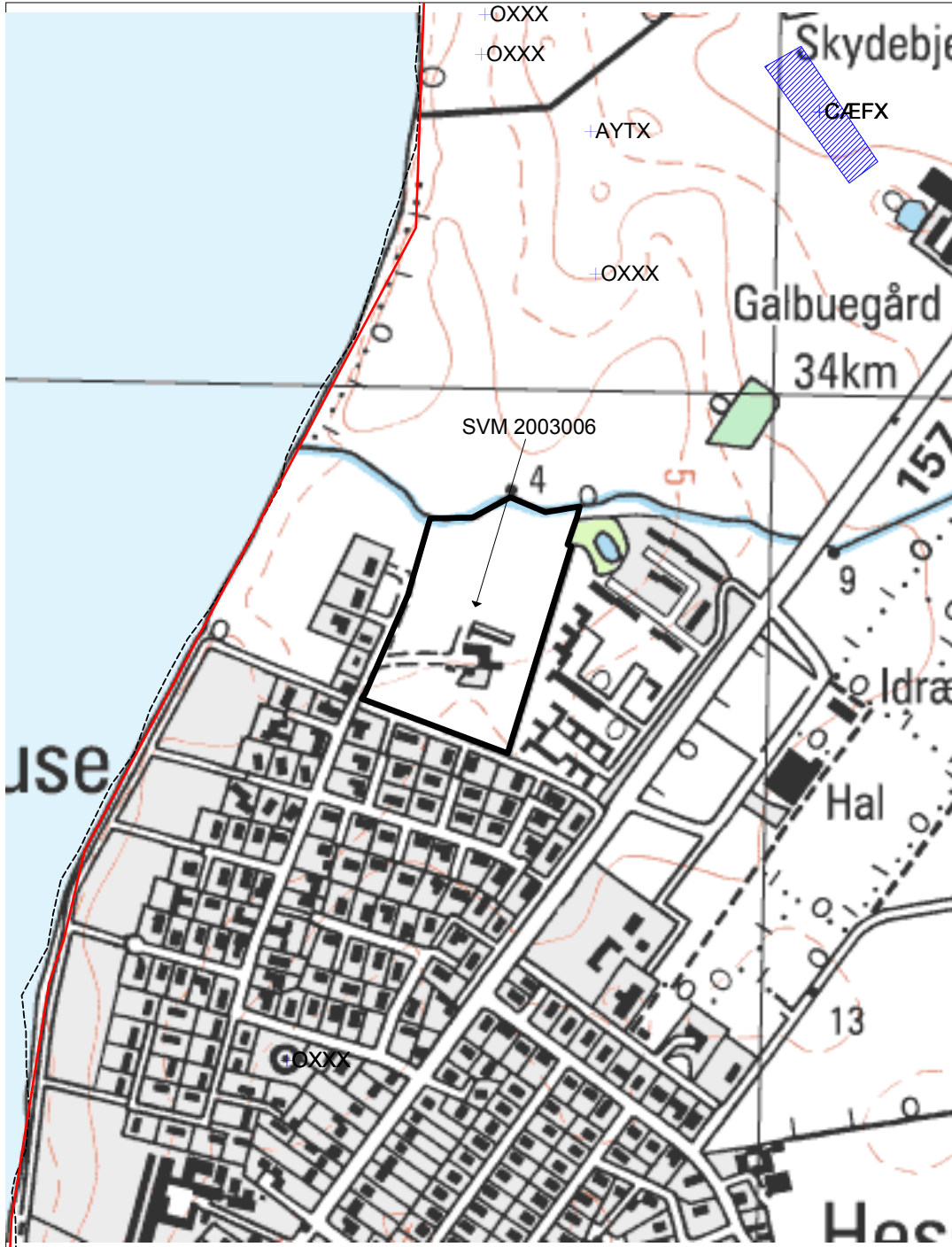
F.nr.	Motiv	Init.	Dato
1-2	Oversigtsfoto af vestdelen af området, fra nord	JC	24/6
3-4	Oversigtsfoto af østdelen af området, fra nord	JC	24/6
5-6	Oversigtsfoto af lavningen i grønft 7, fra nord	JC	24/6
7-8	Oversigtsfoto af udvidelsen i grønft 3, fra syd	JC	24/6
9-10	Oversigtsfoto af kogestensgruberne i grønft 5's sydende, fra nord	JC	24/6
11	Detailfoto af sort lag i lavningen (syd for P26) i grønft 7, fra øst	JC	24/6
12	Detailfoto af sort lag i lavningen (syd for P26) i grønft 7, fra nord	JC	24/6
13-14	Oversigtsfoto af syddelen af området, fra øst	JC	24/6
15	Detailfoto af gartnerislanger i grønft 14, fra nord	JC	24/6
16-17	Oversigtsfoto af nord/vestdelen af området, fra syd	JC	24/6
18	Detailfoto af gartnerislanger i grønft 12, fra nord	JC	24/6
19-20	Oversigtsfoto af kogestensgruberne i grønft 15 (ved P43), fra nord	JC	24/6
21	Detailfoto af A5, fra syd	JC	24/6
22	Detailfoto af A6, fra syd	JC	24/6
23-24	Detailfoto af A19, fra øst	JC	24/6

Liste over måledata

Indmålinger af målepunkter, med koordinater i System 34 Sjælland.

PUNKT-NR	Y-KOORD	X-KOORD	Z-KOORD
1	92785,314	150798,911	3,976
2	92822,478	150784,142	3,622
3	92859,641	150769,369	3,846
4	92882,51	150759,877	4,178
8	92894,538	150733,912	4,413
7	92862,017	150746,872	4,538
6	92824,971	150761,76	3,844
5	92787,845	150776,589	4,068
9	92782,845	150758,953	4,512
10	92820,209	150744,731	3,77
11	92857,58	150730,57	4,618
12	92893,084	150717,027	4,114
15	92899,509	150691,509	4,096
14	92874,757	150702,208	4,174
13	92838,055	150718,107	4,581
16	92828,947	150699,077	4,45
17	92866,042	150684,261	4,101
18	92887,437	150675,678	3,854
21	92892,455	150652,71	3,79
27	92871,202	150640,48	3,864
20	92859,834	150665,402	3,93
26	92833,825	150654,82	3,294
19	92822,572	150679,922	4,017
25	92796,498	150669,111	3,943
24	92759,144	150683,367	4,976
22	92684,504	150711,993	7,488
23	92721,865	150697,73	6,412
29	92710,811	150686,363	6,806
28	92681,807	150697,222	7,615
30	92694,404	150729,559	6,919
31	92731,697	150715,357	6,411
33	92737,725	150734,415	6,214
32	92700,538	150749,038	7,034
34	92709,463	150767,279	5,45
35	92746,709	150752,894	5,378
37	92754,177	150771,598	5,157
36	92716,793	150785,752	5,372
38	92724,481	150804,026	4,997
40	92731,189	150822,635	5,036
41	92763,644	150809,67	5,049
39	92760,14	150790,96	4,924
42	92811,604	150755,785	3,68
43	92849,224	150742,446	4,365
44	92886,97	150729,211	4,276
45	92901,08	150736,546	4,4

Bilag 1: Udsnit af 4 cm kort.

Bilag 2: Oversigtskort

